

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Libertas humani arbitrij demonstratur. disput. 3. quæ habet hæc membra.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

DISPUTATIO III

Libertas humani arbitrij demonstratur.

VT sit hæc tota disputatio magis perspicua & grata, in quatuor sequentia membra diuidetur.

MEMBRUM I.

Rationes naturales afferuntur.

Demonstrandum est, libertatem arbitrij nobis inesse. Atque ut à rationibus lumini naturæ innitentibus ordiamur, sanè quando non aliud esset argumentum, quàm experientia ipsa, qua quivis in seipso deprehendit in potestate sua esse, stare vel sedere, deambulare potius in hanc, quàm in illam partem, & oblati occasionebus consentire peccato, aut non consentire, vel etiam illud respuere, porrigere eleemosynam pauperi petenti, aut eà non porrigere, dolere de peccatis, quando diuinitus emollitur, atque adiuuatur, aut à dolore cessare, cogitationemque ad alia diuertere, infans mentis esset tollere ab hominibus libertatem arbitrij, de qua est sermo: Neque minus stultum esset fidem habere, ei qui contra experimentum ipsum libertatem arbitrij impugnare contenderet, quàm si quis, alio persuadente papyrus ante oculos positam non esse candidam, id in animum induceret: cum non minus illud, quàm hoc, evidens nobis sit, experientiaque ipsa compertum ac exploratum. Quare aduersus negantes libertatem arbitrij, non rationibus, sed cruciatibus esset agendum, ut rectè Scotus in primo distinctione 39. ait. Essent namque huiusmodi homines verberibus afficiendi, aut igne torquendi, quousque confiterentur, non minus in nostra potestate esse à cruciatu cessare, quàm cruciatum inferre. Conquerentibusque illis de nobis, respondendum esset. *Quid de nobis conquerimini? cum vos ipsi profiteamini, non esse aliud in potestate nostra, quàm quod facimus?*

Est præterea error hic, non solum in naturam humanam ignominiosus: quippe cum pares nos ea in parte bellis faciat, quæ liberum usum suarum actionum non habent: sed etiam in Deum ipsum blasphemus. Etenim si in nobis non est libertas arbitrij, & (quod peius est) si Deus in nobis, sine nobis efficienter concurrat, operatur peccata (quam blasphemiam non horret Lutherus affirmare) quid quaeso de nobis conqueritur Deus? aut qua ratione iuste punit in nobis, quod in nostra potestate situm non est aliter facere, quàm faciamus? Conqueratur potius de seipso, qui ita res disposuit, ut necessario, atque inuitabiliter eo modo essent euenturæ, neque in nos culpam reiciat. *Quis namque (ut Chrysostomus homilia sexagesima in Matthæum probe argumentatur) iure obiurgat, aut punit seruum pro re quam non potuit ullaratione euitare? Ut nemo enim iuste improperat cæco nato, sed magis (ut Aristoteles ait) miseretur, idque propterea quod in potestate illius non fuerit cœcitate impedire: ita nemo iuste vituperare, & multo minus punire potest opus, quod in potestate operantis non fuit declinare. id quod Chrysostomus etiam loco citato de seruo ægroti, qui, quod facere iubetur, nulla ratione præstare poterat, affirmat. Vnde Damascenus secundo libro fidei orthodoxæ capite septimo. *Quod ex necessitate, inquit, fit, neque vitium neque vitium est. Si tamen neque vitium neque virtutem possidemus, neque laudibus & coronis, neque vituperationibus, & punitionibus, sumus digni.**

A Inuenietur autem Deus iniustus his bona, illis verò tribulationes tribuens. Et Augustinus de vera religione capite decimo tertio. *Defectus, inquit, qui peccatum vocatur, si tamquam febris inuitum occuparet, vel e iniusta pena videretur, qua peccatum consequitur, & que damnatio nuncupatur. Et capite decimo quarto, si non voluntate (id est, non liberè ita ut in potestate nostra fuerit illud vitare, ut paulò antea præmiserat) malè faciamus, nemo obiurgandus est omnino, aut monendus. Quibus sublati, Christiana lex & disciplina omnis religionis auferatur necesse est. Voluntate ergo peccatur, & quoniam peccari non dubium est, neque hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium. Tales enim seruos suos meliores esse Deus iudicauit si ei seruirent liberè: quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent. Et sermone 61. de tempore. *Neque impossibile aliquid potuit Deus imperare, quia iustus est, neque damnandus est hominem pro eo quod non potuit vitare, quia pius est.**

Adde contradictionem esse, opus à libero arbitrio non emanans peccatum nuncupare: ut enim Augustinus de vera religione capite decimo quarto & alibi sæpè affirmat, *vsque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: & hoc quidem, inquit, manifestum est, ut nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat: quare hoc negandum est peccatum committi, aut sciendum est voluntate committi.* Hæc Augustinus. Et continuo subiugit verba qua paulò ante ex eodem capite retulimus. Quare sit, ut ex doctorum, indoctorumque sententia, communive hominum sensu, peccatum ad eò suapte natura vendicet sibi rationem voluntarij, ut si voluntarium non sit, peccatum non sit. Sin minus opera dormientium, puerorum, amentium, & phreneticorum, imò & belluarum, ut crudelitas Leonis, Tigris, aut Lupi, peccata nuncupentur, & à Deo optimo maximo puniantur, quo quid stultius potest affirmari? Profectò si in nobis non est libertas arbitrij, in potestateque nostra non est vitare quæ facimus, nescio quàm verè dixisset Christus Ioannis decimo quinto, *Si non venissem & locutus es non fuisset peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo: cum in promptu hanc haberet optimam & legitimam excusationem, Domine, penes me aliud non fuit, cum tu scias me hoc vitare non potuisse.* Neque video qua ratione conuicturus sit peccatores in die iudicij, si in eis non est libertas arbitrij: quin potius ipse crudelitatis & iniustitiæ coarguetur, quòd ut culpam punire velit, quod in se nullam habet rationem culpæ. *Si non est gratia, inquit, Diuus Augustinus Epistola quadragesima sexta, quomodo Deus saluat mundum? Et si non est liberum arbitrium, quomodo Deus iudicat mundum? Tam manifestus est hic error, vel potius dementia Lutheri, ut vel ex hoc vno conuictore liceat, quanta cæceris ipsius erroribus fides habenda sit. Neque enim spiritu Dei agitur, qui hunc alioquin huic similes errores asseuerate non formidat. Quòd si de nobis forte conquererentur Lutherani, quod peruersa ipsorum dogmata non amplectamur, vrbane respondendum esset, quid de nobis conquerimini, & non potius de Deo: cum vos ipsi profiteamini, id in nostra non esse potestate.*

F Liberum arbitrium nobis inesse præclari quique philosophi naturæ lumine, experientiaque ipsa ducti (ut etiam aduersarij nostri consentunt) docuerunt. Ac præter Platonem, & Stoicos, qui ea ratione actiones humanas fato subici negauerunt, quòd in potestate liberi arbitrij nostri esse eas exercere, vel non exercere, aut hoc potius quàm contrarium eligere,

D. Augustini sententia vltima.

Philosophi testimonio arbitrij liberum esse confirmatur.

eligere, vt disputatione prima dictum est, & de Platone affirmat Gregorius Nyfenus libro 6. Philosophiae capite quarto, de Stoicis verò Augustinus quinto de Ciuitate Dei cap. 10. Aristoteles in libris Ethicorum passim liberum arbitrium astruit, eatenusque censet aliquod opus virtutis, aut vitij esse, vituperioque, aut laude dignum; quatenus in potestate nostra est illud efficere aut omittere. Eaque ratione i. Ethicorum capite primo & sequentibus vsque ad quintum de voluntario, & de electione disputat, electionemque docet esse eorum qua eligere, aut non eligere possumus, vniuersumque pro arbitrato proponere alteri. Et capite quinto docet, opera virtutum ac vitiorum illo modo in nostra esse potestate, eaque ratione in nobis situm esse probos, aut improbos fieri, & idcirco virtutem laudi, vitium verò vituperio nobis iure tribui.

MEMBRUM II.

Idem testimonij Scriptura ostenditur.

Verum ad testimonia Scripturarum accedamus, competumque erit haereticis libertatem arbitrij negates in media luce caecitate, vel potius veritatem ab ipsis compertam & exploratam, malitia stultioque feditiosis negare.

Genes. 4. Dixit Dominus ad Cain: Nonne si bene egeris, recipies: si autem male, statim in foribus peccatum tuum aderit: sed sub te erit appetitus eius (peccati scilicet) & tu dominaberis illius (appetitus videlicet, quo in peccatum propendes ac holeris) Nescio quod clarius testimonium desiderari possit in confirmationem liberi arbitrij.

Ecclesiastici 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui: adiecit mandata, & praecepta sua. Si volueris mandata seruare, conferuabunt te. Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, datur illi. Neque satisfaciens, si quis dicat, testimonium hoc loqui de homine in statu innocentia. Tum quia facultas liberi arbitrij, si in homine concedenda sit, est facultas naturalis illi à natura insita: naturalia autem remanserunt in homine post lapsum: tamen debilitata, & magis infirma ad operandum, quam essent dum iustitia originali erant suffulta, vt in nostra Concordia ostensum est. Tum vel maxime, quoniam in eo testimonio sermo est cum homine post naturam lapsam, illisque verbis docetur, in ipso esse libertatem arbitrij, per ipsumque stare, quo minus sapientiam, donum Spiritus sancti, compararet, vt ex antecedentibus, & ex ipsis verbis citatis, satis est manifestum. Neque intuenti potest esse dubium eo in loco doceri, homini post naturam lapsam inesse libertatem arbitrij.

Deuteronomij 30. filiis Israël dicitur: Mandatum, quod ego praecipio tibi, non supra te est. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & e contrario mortem & malum: testes inuoco hodie caelum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem: elige ergo vitam, vt viuas, &c. Quibus verbis aperitissime docetur, libertatem arbitrij inesse hominibus post naturam lapsam: electio namque, atque optio è duobus pro arbitrato ad libertatem arbitrij spectat.

Iosue vltimo: Optio vobis datur. Eligite hodie, quod placet, cui seruire potissimum debeatis. 2. Regum 24. Dicitur est ad Dauid per Gad Prophetam. Trium tibi datur optio, elige vnum, quod volueris, ex his, vt faciam tibi. Et infra: Nunc ergo delibera, & vide quem ro-

A spondeam ei, qui me misit, sermonem. Ecclesiastici 31. inter laudes iusti computatur. Qui potuit transgredi, & non est transgressus, & facere mala, & non fecit.

Jeremia 8. Eligent magis mortem, quam vitam, omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima. Et infra: Dices ad eos, Haec dicit Dominus. Numquid, qui cecidit, non resurget? Et qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est populus iste auersione contentiosus? Quibus verbis conqueritur Deus de filiis Israël, quod per ipsos stet, ne conuertantur. Et cap. 29. Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda vniuersos sermones, quos ego mandauit tibi, vt loquereris ad eos, noli subtrahere verbum: si forte audiant, & conuertantur vnusquisque à via sua mala, & poeniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum. Quibus etiam verbis aperte libertas arbitrij statuitur, vt etiam vocante Deo, atque praesto existente ad opitulandum, peccatores conuertantur.

Zacharia 1. Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Ne sitis sicut Patres vestri, ad quos clamabant Propheta priores dicentes, haec dicit Dominus: conuertimini de vestris viis malis, & non audierunt. Vbi etiam idem habetur.

C Ezechielis 18. Proiicite à vobis omnes prauaricationes vestras, quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israël? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini & viuite. Antea verò dixerat. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, &c. In iustitia sua, quam operatus est, viuet. Ex quibus verbis manifestissime patet, in nobis esse libertatem, vt ad Deum conuertamur, per nosque stare, Deumque paratum esse ad auxilium ad id necessarium praestandum.

D Idemque patet ex ceteris admonitionibus, & cohortationibus ad poenitentiam, quae passim in Scriptura sacra habentur. Matthaei 23. Quos volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit: id est, per te stetit, quae, cum velle posses, noluit. i. ad Timotheum cap. 2. Qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Cuius legitima interpretatio est, secundum voluntatem Dei conditionatam, si scilicet per ipsos non stetit: Apocalypsis tertio. Saadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, vt locuples fias: suatio verò ad eum est, in cuius potestate est emere (Deo adiuuante) aut non emere. Et infra: Ecce sto ad ostium, & pulso. Si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum. Vbi clare docetur, Deum praesto esse, tum ad intrandum in corda nostra, tum etiam ad ferendam opem sibi ostium aperientibus, saepeque pulsare per inspirationes, & motiones internas, in nostraque potestate situm esse aperire (ipso coadiuuante) aut non aperire.

Ioannis 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Matthaei 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Vbi nostrae optioni relinquitur, velle, aut nolle ingredi, & seruare aut non seruare mandata. i. ad Corinth. 7.

F Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens sua voluntatis. Ad Phil. Sine consilio tuo nihil volui facere, vt ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. Psalmi 118. Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine. Et rursus: Anima mea in manibus meis semper, id est, in potestate mei liberi arbitrij, vt perdam eam, aut eandem à te adiutus seruem. Exponi & optime potest, de periculo vitae corporis Dauidis.

Isaie 5. de vinea domus Israël, Et expectaui vt faceret vna, & fecit labruscas. Si omnia ex necessitate euenissent,

Genes. 4.

Ecclesi. 15.

Deut. 30.

Iosue vlt.

Jeremia 8.

Ezech. 18.

Matth. 23.

1. Tim. 2.

Apoc. 3.

Ioan. 1.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

Isaie 5.

euenirent, neque vlla esset libertas arbitrij, quorum A
côqueretur Dominus ac diceret, *stetit ut faceret*

Dan. 13.

Ad. 5.

Deliberatio etiam Sufannæ in angustiis positæ, qua
secum deliberans eligit potius incidere, vt Dani-
el. 13. habetur, luce clarius libertatē arbitrij ostēdit.

Actorum 5. Dixit Petrus ad Ananiam: *Nōne tibi*
manens manebat, & venundatum in tua erat potestate,
vt scilicet offerres, aut nō offerres pretium in com-
munes vsus. Apocal. 2. *Dedi illi tempus, vt peniten-*
tiam ageret, & non vult penitere à fornicatione sua.
Marci 13. comparat se Christus homini, qui peregrē B
profectus, reliquit domum suam, & dedit seruis suis
potestatem cuiusque operis.

Testimonia alia legito, si placet, apud Irenæum
4. libro aduersus hæreses cap. 71. & 72. vbi doctif-
simè ex Scripturis & rationibus libertatem arbitrij
demonstrat. Vide etiam Origenem 3. lib. Periar-
chon cap. 1. Augustinum de gratia & libero arbitrio
cap. 2. & lib. 2. de Actis cum Felice Manichæo c. 4.
& alios. Cui autem, quæ adductæ sunt, non suffi-
cient, quæ erunt satis? Vix enim video, quæ alia ver-
itas ex Scripturis sacris apertius innotescat.

MEMBRUM III.

Ex sacris Conciliis eadem veritas confirmatur.

Concilium
Bracharense.

Leo 9.

Conc. Con-
stantiense.

Leo 10.

Conc. Tri-
dent.

Definitiones deinde Ecclesiæ pro libertate ar-
bitrij asserenda subiiciendæ sunt. In Concilio
etenim Bracharensi 1. c. 9. & 10. & à Leone 1. epist.
91. quæ est ad Turibium Asturicenfem Episcopum
c. 11. damnatur error Priscilliani negantis libertatē
arbitrij, asserentisque animas & corpora humana fa-
talibus stellis esse stricta. Definitiones dupl. 1. dum
de fato esset sermo allata sunt. Leo 9. in epistola de-
cretali ad Petrum Antiochenum Episcopum (quæ
habetur in fine operum Leonis 1.) in explanatione
fidei Romanæ ita inquit: *Credo Deum prædeterminasse*
solum modo bona, præstitisse autem bona malaque. Gra-
tiam Dei præuenire, & subsequi hominem credo & præ-
stare, ita tamen vt liberum arbitriū rationali creatura
non denegem. Inter alios etiam articulos Vuiclessi in
Concilio Constantiensi sessio. 8. damnatos 27. affir-
mabatur: *Omnia de necessitate absoluta euenire.* Inter ar-
ticulos item Lutheri à Leone 10. damnatos in bulla
quadam, quæ habetur in 1. tomo Conciliorum post
Concilium Lateranense sub eodem Pontifice, tri-
gesimus sextus habebat. *Liberum arbitrium post pec-*
catum esse rem de solo titulo, & dum facit, quod in se
est, peccare mortaliter. In Concilio denique Trident.
sessio. 6. c. 1. definitur, *in hominibus post Adæ peccatum*
liberum arbitrium minime extinctum esse, licet viribus
sit attenuatum & inclinatum. Et Canone 5. habetur.
Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum
amissum & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo
titulo, imò titulum sine re, signum denique à Satana
inuentum in Ecclesiā, anathema sit. Eadem libertas
arbitrij definitur Canone 4. & 6.

MEMBRUM IV.

Quod eadem circa liberum arbitrium concors
fuerit Patrum sententia.

D. Clemens
3. recog.

Postremò ostendendum est vnanimem Patrum
fuisse consensum circa liberum hominis arbi-
trium. In primis Clemens Petri discipulus 3. l. recog.
aduersus Simonem Magum, qui assererat nihil in

nostra esse potestate, sed omnia fatali necessitate
euenire, refert beatum Petrum in hunc modum re-
stitisse. *Quomodo ergo Deus iudicat secundam verita-*
tem vnumquemque pro actibus suis, si agere aliquid in
potestate non habuit? Hoc si teneatur, conuulsa sunt om-
nia, frustra erit studium sectandi meliora, sed & iudices
seculi frustra legibus præstant, & puniunt eos, qui malè
agunt: non enim in sua potestate habuerunt, vt non pec-
carent. Vana erunt & iura populorum, quæ malis acti-
bis penas statuunt, miseri erunt & hi, qui seruam cum
labore iustitiam: beati verò illi, qui in deliciis positi, cum
luxuria & scelere viuimus, tyrannidem tenent. Secun-
dum hoc ergo, neque iustitia erit, neque bonitas, neq. vlla
virtus. Et ad dit: *Ego igitur dico, sui esse arbitrij hominē.*
Et infra: *Arbitrij potestas est sensus anima, habens virtu-*
tē qua possit ad quos velit actus inclinari. Hæc beatus
Petrus loco citato. Quibus Clemens refert Simo-
nem Magum D. Petro palmam victoriæ cum laude
tribuisse. Cùm tamen hæretici nostri temporis ob-
cæcati in tanta luce persistant. Idem Clemens epist.
sua 3. quæ habetur 1. tom. Conciliorum. *Si quis sanè,*
inquit, audies sermonem veri Propheta (id est, Christi)
velit recipere, aut nolit, & amplecti onus eius, id est, ma-
data vitæ, habet in sua potestate. Liberi enim sumus ar-
bitrij. Nam si hoc esset, vt audientes ea iam non haberent
in potestate aliud facere, quam audierant, vis erat quædam
natura, per quam liberum non esset ad aliam migrare
sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus omnino
reciperet, & hoc nature vis erat, quæ vnum aliquid fieri
cogeret, & alteri parti non daret locū. Nunc autem quia
liberum est animo in quam velit partem declinare iudi-
cium suum, & quam probauerit eligere viam, constat
euidenter inesse hominibus arbitrij libertatem. Hæc ille.

Dionysius
Areop.

D. Iustinus
Martyr.

Iustinus Martyr, in Dialogo cum Tryphone ad-
uersus Iudæos. *Verum, inquit, vt cognoscebat præcla-*
rum ac honestum fieri, fecit esse potestatis suæ ad bonas
istiusque actiones, & Angelos, & homines, consuevitque
tempus, ad quod bonū esset illos sui esse arbitrij & pot-
estatis intelligebat, quodque honestum ac rectū esse cogno-
scebat, & generalia & priuata iudicia faciebat, ita ta-
men, vt liberum arbitrium retineretur. Et ad finem
Dialogi ait: *Illud quoque antea docui, Deum non esse*
causam cur ij quorum peccata antea cognita sunt, suis
Angeli suæ homines, improbi efficiantur, sed sua quisque
culpa tales sunt, qualis quisque videbitur. Sed ne occasio-
nē haberetis hoc asseredi, Christū in cruce agi oportuisse,
E *aut etiam in genere vestro esse legis violatores neque ali-*
ter fieri potuisse, occupas paucis docui, Deū cum Angelos
& homines suum consilium sequi vellent, eos sui iuris at-
que arbitrij rectè facta, bonaque actiones facere voluisse,
cum ratione qua sciret ipsi à quo effecti sunt, cum antea
non essent: & cum lege, qua ab eo iudicentur, si secus, atq.
recta ratio præscribit, se gerant. Quod si verbum Dei
planè significat de nonnullis & Angelis & hominibus
sumptum iri supplicij, ipse quod improbos obstinato ani-
mo futuros eos prænoxiuit, hæc prædixit, non quod tales
eos efficeret, itaq. si omnes, qui misericordiam à Deo con-
sequi volum, superioris vitæ penitent, id præstare pos-
sunt, eosque beatos Scriptura appellat, &c. Et in Apolo-
gia prima, pro Christianis ad Senatum Romanum.
Quonia à principio, inquit, iam Angelorū genus, quam
hominum iudicij sui ac voluntatis Deus effecti, iure pro-
is, quæ scelerate fecerint penas in eterno igne soluent.
Omnis verò qui generati sunt, hac natura est, virtutē atq.
virtutem accipere posse. Neque enim quicquam horum
laude dignum esset, nisi vitæque in partem conuertere,
& quasi scelerare se possent. Hoc verò etiam declarant ij
homines, qui vbiq. & in ferendis legibus rationē rectam
ducunt

duces secuti sunt, & in Philosophia versati, quod hec fieri, & illa permitti iubent. Et in responsionibus ad Christianos de quibusdam questionibus necessariis, in responsione ad octauam questionem, ita ait. Deus non solum eam vim nobis dedit, ut scemus, bonumque & malum cognosceremus, atque faceremus, sed etiam liberum arbitrium nobis concessit, potestatemque fecit eligendi id quod videretur pro eorum, quae cognoscuntur, propositione. Nec virtutem aut vitium nostrum in cognitione eorum, quae cognoscuntur, posuit, verum in selectione eorum, quae delignantur. Non igitur causa est Deus virtutis nostrae aut vitij, sed propositum nostrum & voluntas. Et enim qui scorum videt, ac scorum esse scit, ex scientia illa & cognitione scortator non est: quin ne si cognitio quidem illa appetitum motum exciter, scortator est: si vero motui assentiat voluntas, tum denique est scortator vel opere, vel affectione: sic etiam causa non est cognitio cur boni & mali sint homines, sed voluntas, quae ex propositione rerum, id quod videtur, secuta est.

Irenaeus lib. 4. aduersus haereses cap. 9. Homo, inquit, rationabilis, & secundum hoc similis Deo, liber in arbitrio factus, & sua potestatis ipse sibi causa est, ut aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat. Quapropter & iuste condemnabitur. Et cap. 7. Liberum eum fecit Deus ab initio. Et infra: Posuit in homine potestatem electionis, quemadmodum & in Angelis. Et infra: Qui operantur bonum gloriam & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cum possint non operari illud. Hi autem, qui illud non operantur, iudicium iustum recipient Dei: quoniam non sunt operati bonum, cum possint operari illud. Latissimèque & eruditissimè eandem libertatem arbitrij demonstrat c. 71. sequente, quod ne multus sum praetermitto. Lege etiam, si placet, c. 76.

Clemens Alexandrinus primo libro Stromatum in hunc modum idem confirmat. Nec laudes iusta sunt, si anima non habet liberam potestatem & appetendi & agrediendi, sed sit vitium inuoluntarium. Et infra: Libera electio & appetitio peccata primum inchoat. Et infra: Liberari ab ignorantia & a mala & delectabili electione, & ante omnia non assentiri fallacibus phantasiis & visis factum est in nostra potestate.

Tertullianus in libro de exhortatione castitatis in principio, docens delicta non esse ex Dei voluntate, qui illa vetat, sed ex nostra, ait: Cum utrumque ex praeceptis eius didicerimus, quid velis, & quid nolis, iam nobis est voluntas eligendi alteri, sicut scriptum est. Ecce posui ante te bonum & malum: gustasti enim de arbore agnitionis, & ideo non debemus, quod nostro expositum est arbitrio, in Dei referre voluntatem, quos vult ipse, & velle, qui malum non vult. Ita nostra est voluntas, cum malum volumus aduersus Dei voluntatem, qui bonum vult. Porro si queris, unde veniat ista voluntas, quae quid volumus aduersus Dei voluntatem? Ut dicam, ex nobis ipsis. Proinde & si tu non obaudieris Deo, qui te proposito praecepto libera potestatis instituit, per voluntatis libertatem volens te, vergis in id quod Deus noluit. Haec ille. Et in fine libri de Monogamia. Ecce, inquit, posui ante te bonum & malum, elige quod bonum est: si non potes, quia non vis (posse enim te, si velis, ostendit) quia tuo arbitrio utrumque proposuit. Et lib. 2. aduersus Marcionem prope principium. Liberum, inquit, & sui arbitrij & sua potestatis inuenio hominem à Deo institutum, nullam magis imaginem & similitudinem Dei in illo animaduertens, quam eiusmodi status formam. Neque enim facie & corporalibus lineis tam variis in genere humano ad uniformem Deum expressus est, sed in ea substantia, quam ab ipso Deo traxit, id est, animam ad formam Dei spondentis, & arbitrij sui liber-

A tate & potestate signatus. Hunc statum eius confirmat etiam ipsa lex tunc à Deo posita. Non enim poneretur lex ei, qui non haberet obsequium debitum legi in sua potestate. Nec rursus comminatio mortis transgressioni adscriberetur, si non contemptus legis in arbitrij libertatem homini deputaretur. Sic & in posteris legibus creatoris inuenias, proponentis ante hominem bonum & malum, vitam & mortem, sed nec alias totum ordinem disciplinae per praecepta dispositum, auocante Deo, & minante, exhoritante, nisi & ad obsequium, & ad contemptum, libero & voluntario homine. Et infra: Totum ergo liberum arbitrij in utramque partem concessa est illi, ut Dominus constanter occurreret, & bono sponte seruando, & malo sponte vitando. Et paulò post: Ceterum nec boni, nec mali merces iuste pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus, necessitate fuisset inuentus, non voluntate.

B Origenes in prooemio libri primi, Periarchon. Origenes. Est, inquit, & illud definitum in Ecclesiastica predicatione, omnem animam rationabilem esse liberi arbitrij & voluntatis: esse quoque ei certamen aduersus diabolum & Angelos eius contrariasque virtutes, ex eo quo illi peccatis eam onerare contendunt, nos vero, si rectè consulere volumus, ab huiusmodi nos excuere conamur. Unde & consequens est intelligere, non nos necessitati esse subiectos, ut omni modo, etiam si nolimus, vel bona, vel mala agere cogamur. Si enim nostri arbitrij sumus, instigare fortasse possunt aliqua virtutes ad peccandum, & alia iuuare ad salutem, non tamen necessitate cogimur vel agere rectè vel male: quod fieri arbitrantur, qui stellarum cursum & motus causam dicunt humanorum esse gestorum non eorum quae extra arbitrij accidunt libertatem, sed eorum quae in nostra sunt posita potestate. Et 1. 3. c. 1. Quoniam, inquit, in Ecclesiastica predicatione inest etiam de futuro iudicio fides, quae iudicij credulitas prouocat homines & suadet ad bene beatèque viuendum, & in omni genere fugere peccatum, & per hoc sine dubio indicatur, quod in nostra sit posita potestate, vel laudabilis vita, vel culpabili degere, propterea & necessarium reor pauca etiam de libertate arbitrij disserere. Docetque libertatem arbitrij esse facultatem eligendi inter bonum & malum, experientiaque ipsa, dum ex aspectu mulieris pulchrae insurgit turpitudinis illecebra, docet in nostra esse potestatem eam repuere, aut amplecti. Eodem ferè exemplo vitur Augustinus 12. de ciuitate Dei capite 6. ut in Concordia disputatione 12. dictum est. Deinde Origenes multis Scripturae testimoniis libertatem arbitrij ostendit. Et homilia 4. in Cantica canticorum. Per arbitrij, inquit, libertatem possibile est vnumquemque ex parte alterius transire, vel ad partem Dei, si melius, ipso iuuante, elegerit, vel si nequius, ad demonum portionem. In illud etiam Matthaei. 23. Simile est regnum caelorum sagena, & Redarguens eos, qui dicebant malitiam & bonitatem ex variis hominum naturis prouenire, ait: Huic intellectui repugnant omnes Scripturae declarantes esse liberum arbitrium. Atque accusant eos, qui delinquant, & probant eos, qui rectè faciunt, haud quaquam merito in eos competente vel reprehensione, qui ex mali generis natura tales sunt, vel laude in eos, qui tales sunt ex genere meliore. Et lib. 4. contra Cellsum. Si virtuti liberam voluntatem ademeris, mox eius simul & substantiam sustulisti.

C **D** **E** **F** Cyprianus 1. lib. Epistolarum, epistol. 3. ad Cornelium, adducens illud Ioan. 6. Numquid & vos vultis abire? ait: Seruans scilicet legem, quae homini libertati sua relicta, & in arbitrio proprio constituta, sibi in ipse vel mortem appetit, vel salutem. Petrus autem, Domine ad quem ibimus? verbum vitae aeterna habes, & nos credimus, & cognoscimus quoniam tu es filius Dei viui, significas scilicet, & ostendes eos, qui à Christo recesserint culpa sua perire

Origenes.

D. Cyprian.

perire. Et de unitate Ecclesie ita ait. *Hinc hæreses & secta sunt frequenter, & sunt, dū perversa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet unitatem. Fieri verò hæc Dominus permittit & patitur, manente propria libertatis arbitrio, ut dum corda & mentes nostras veritatis discrimen examinat, probatorum fides integra manifestâ luce clarescat. Sic probantur fideles, sic perfidi deteguntur, sic & ante diem iudicii hic quoque iam inistorum, atque iniustorum anima diuiduntur, & à frumento palea separantur.*

D. Athanas. Athanasius 1. tomo in oratione contra idola, agens de mente hominis, ait. *Qua cum liberum sui ius arbitriumq; intuetur, & sentit se in vtramque partem corporeis membris uti posse, tum ad ea que sunt, tum ad ea que non sunt. Ea autem, que sunt, appello bona, que non sunt mala, &c.*

D. Hilarius. Hilarius in illud Psal. 118. *Fiat manus tua ut saluum me faciat, quoniam madata tua elegi, inquit. Aliis gloriæ sæculi eligentibus, aliis venerationem elementorum, ac demonum capessentibus, aliis terrenas opes expectantibus, sanctus iste madata Dei elegit. Legit autem non naturali necessitate, sed voluntate pietatis, quia unicuique ad id, quod vult, via est proposita viuendi & appetendi atque agendi permessa libertas: & ob id iniusticiæque aut poenæ, aut premis afficitur electio.*

D. Gregor. Nyssen. Libertatem arbitrii egregie demonstrat Gregor. Nyssenus 7. lib. Philosophiæ, in quo toto de libero arbitrio sapienter differit. Atque inter alia c. 1. ita argumentatur. *Si nullius actionis ita est principium homo, ut in ipsius potestate sit eam facere aut non facere, ex superfluo habet, unde consulat: ad quid enim videtur consilio nullius existens actionis Dominus: optimū autem & omnium, que sunt in homine, preciosissimum superfluum dicere, quam maximè utique erit inconueniens. Si enim consulat, propter actionē consulat: omne enim consilium actionis gratia & propter actionem est. Item quoniam, ut probè etiam Aristoteles docet, virtutes assuefactione, nõsque exerceudo propria industria comparamus: continendo enim nos à voluptatibus sobrii sumus, & sobrii facti facilius à voluptate temperamus: quare acius virtutum, iustisq; aut iniustos nos esse, in nostra est potestate. Id quod admonitiones & exhortationes ad virtutē docent: nullus enim ea admonet, qua in nostra nõ sunt potestate, ut non esurire, non frivare, neque volare. Idem etiam docet leges, que sepe in canonicis essent, si libertas arbitrii nobis nõ inisset: naturaliter autem omnis gens legibus quibusdam vitur, sciens sibi agendi potestatem esse, que per leges statuta sunt. Et c. 3. demonstrat eo ipso, quod aliquid ratione est præditum, atque adeo vim ad consultandū habet, præditum quoque esse libero arbitrio. Vnde ait: omnis, qui consulat, quasi in eius potestate existente electione de operabilibus consulat, ut quod per consilium decernitur, eligat, & eligens faciat. Necessè est igitur eum, qui consulat, Dominum esse actionum: si enim non fuerit Dominus actionum, ex superfluo habet consulat: si verò hoc id est, si qui consulat, Dominus est suarū actionum: ex necessitate assistit, ut rationali liberum arbitrium. Aut enim non erit rationalis, aut rationalis existens dominium suarum actionum obtinebit: dominari autem actionum omnino liberi arbitrii erit. Hæc Gregorius.*

D. Basilium. Basilium in illud Isaia 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis, ait. Hoc maximè loco velut ob oculos exhibet libertatem arbitrii humane nature indultam. Et rursus in illa verba, Si nolueritis neq; exaudieritis me, ad eundem, inquit, modum beatitudo omnis, & que in supplicio, queve inter molestias traducitur vita, utrumque à nostra pendet voluntate. Et in illud Isaia 14. *Semen reprobum, prepara filios, &c. ait, Ex suo ipsius proposito & libera voluntate unusquisque**

A esse potest semen sanctum, aut cerre in diversum abire.

D. Ioann. Damasc. Ioannes Damascenus lib. 2. fidei Orthodoxe c. 7. *Cum liberi, inquit, arbitrii participes à summo illo optime conditi simus, hinc efficitur, ut actiones nostræ in nostra potestate sint. Alioquin, si ex hyderum motu cuncta facimus, sequitur ut ea, que facimus, necessitate faciamus. Id porro, quod necessitate sit, neque virtutis, neque vitii nomen obtrinet. Quod si nec virtutem, nec vitium habemus, profectio nec laudibus & coronis, neque reprehensione atque supplicio digni sumus. Atque ita Deus quoque iniquus reperitur, dum aliis res secundas, aliis molestas & calamitosas tribuit, imò verò nec gubernabit res à se conditas, nec earum cura tangetur, si quidem omnia necessitate aguntur, ac feruntur: superuacaneaque in nobis erit pars ea animi, in qua ratio inest. Nam si nulla actio in nostro arbitrio & potestate sita est, nihil afferri potest, quin frustra consulamus. Vis enim ea, qua ratiocinamur, consilij causa nobis tributa est. Ex quo cõficiunt, ut quicquid ratione vitur, arbitrii quoque libertatem habeat. Eundem etiam legito c. 1. 6. 17. imò & 14. & 18. eiusdem libri, ubi ratiombus naturalibus liberum arbitrium eodem ferè modo, quo Greg. Nyssenus, demonstrat, etiam lib. c. 14. docet, libertatem arbitrii fuisse in Christo, ut homine, & esse in Deo,*

C Angelis, & hominibus, diuerso tamen modo. In Dialogo verò aduersus Manichæos ita ait, *Liberi arbitrii prædium idcirco hominem condidit, quia quicquid ratione vitur, sui iuris sit necesse est. Quorsum etenim ratione vitur, si arbitrii libertate careat? Nam quod vel vi, vel natura necessitate fit, virtutis nomen haud quamquam obtrinet. Ex quo efficitur, ut ne virtus quidè brutis inest. Et infra. *Vis sumus, nostri arbitrii non est, sed à Deo solo profectiunt, ut autè boni sumus, tū ex Deo, tū ex nobis emanat. Deus itaque, quod suarū partium est, dat ut bene sumus: at nos id quod in potestate nostra sitū est, nepe ut bona data conseruemus, vel faciamus, vel negligamus. Et infra. *Cum ita conditi sumus, ut nobis arbitrii libertas inest, in nostra potestate hoc situm est, ut vel nos ipsos à fædissimis quibusque vitis expurgemus, vel eisdem iniquinemur. Atque ut nos quidem sumus, non in nobis situm est accipere: ut autem beati sumus, in nostro arbitrio consistit. Quocirca si velimus, ac cupiamus, ipsius bonitatis participes erimus, atque in sempiterna luce versabimur: sin autem segnitie atque ignavia torpeamus, nosque ipsos cecitate efficiamus, eumque minime expectamus, eius expertes erimus. Et in opusculo de duabus Christi voluntatibus. *Quoniam, inquit, à natura Dei serui sumus, & liberum arbitrium habemus, quod virtutis efficiens est, legem accipimus, ut dominum nos habere intelligamus, ne in tenebris ambulantes, in fossam incidamus (Lucerna enim, ut ait David, pedibus meis lex tua, & lumen semitis meis) ut non minus boni, quod datum est, quam Dei, qui dedit semina, fiamus participes. Ipse enim & rectè agendi potestatem dedit, & nostre potestatis nos procreavit, ut tum ab ipso, tum à nobis præclaræ actiones orientur. Multa etiam alia in eiusdem sententiæ confirmationem adiungit.****

D. Epiphani. Epiphanius 1. lib. aduersus hæreses c. 16. aduersus quosdam Iudæos disputans, qui fatum asserbant, ait. *Extrema autem eorum dementia, ac non vulgaris stultitia, quod cum resurrectionem confitentur, & iudicium iustum decernant, fatum esse dicunt. Quomodo enim potest iudicium esse & fatum? Ex duobus enim necessarium est alterum. Propterea quod, qui facit, non à se ipso facit, sed secundum necessitatem dominij ipsius fati: aut si iudicium est, & re vera à nima nobis intertate sunt, & leges iudicant, & qui malum fecerunt, poenam dant, & legem iusta esse confitentur, & iudicij Dei verissimū, otiosum esse fatum, & penitus nullam constitutionē habere: Quando propterea quod possit peccare & nõ peccare,*

ab alio peccatorum supplicia sumantur, alius vero laudem ferat recte factorum, & in hoc virtusque differentia remanet sit. Confirmatque liberum arbitrium esse ex illo Isaia 1. si volueritis & audieritis me, &c. & 2. lib. cap. 64. Quae quidem igitur, de demonibus, ait, spontaneam etiam ipsi habere ad utramque voluntatem Deus constituit, velut etiam in hominibus, ut aut obediens essent, & acciperent beatitudinem, aut non obediens iudicarentur. Et infra: Cum liberum arbitrium habeat, & per se potens sit homo, & voluntatem per se dominantem, ac deliberantem ad electionem boni acceperit, &c.

D. I. I. I. Chrysostomus homilia 19. in Genesim, de peccato Cain agens, docensque aliquando peccatori nullas admonitiones prodesse, vt respicitur, addit, Non quia non potest, sed quia non vult: non enim sicut in corporalibus visibilibus videri solet, ita & in voluntate est. Nam in corporalibus natura affectionibus sepe immobilis sunt, in voluntate autem non ita se res habet. Saep enim si voluerit, etiam qui malus est, mutatur, & fit bonus, & qui bonus per ignauiam excidit, & fit malus: quia liberi arbitrij esse nostram naturam fecit omnium Dominus. Et infra: Necessitatem vtiq; non imponit, sed congruis medijs appositis totum iacere in agrotantis sententia dimittit. Eandem libertatem docet homilia 20. sequenti, & homilia 5. ex 27. in variis in Matthaeum locis, in illud Matth. 4. Mitte te deorsum, ait: Non dicit, mitte te vnum facere videtur: sed mitte te deorsum dicit, vt ostenderet, quod vnusquisque nostrum libertate arbitrij voluntatis sua culpa cadit in mortem. Alius est quidem suadere, sed nostrum est persuasiones eius per legis obseruantiam superare. Et homilia secunda, de Lazaro. Perspicuum, inquit, est, quod in nobis situm est, vt vel obtemperemus, vel non obtemperemus diaboli insidijs, neque vllam necessitatem, neque tyrannidem patiamur ab illo. Et homilia 9. in Ioannem in illa verba, In propria venit, & sui cum non receperunt, ait: Numquamque bonum esse vult, neminem tamen cogit. Propterea, cum veniret in mundum, alij eum receperunt, alij neglexerunt. Nullum enim seruorum Deus vult inuitum, nullum vocatum, sed eos tantum qui sponte sua ipsum optant, ipsum amplectuntur, & gratiam se ei seruitutis habere intelligunt. Et infra: Nos ipsos nostri arbitrij & iuris esse libere permittit, idcirco cogit neminem, sed nostram tantummodo spectat vilitatem. Quod si nolentes ad seruandam traheret, non secus eis deberet, ac si nullum praesens seruimus: Et nonnullis interiectis, super illa verba, quotquot autem receperunt, &c. Quodnam maius supplicium esse posset, quam si in eorum ponatur arbitrio filius Dei fieri, & nolint, sed sponte sua tanta se nobilitate, tanto honore indignos efficiant. Et sermone de vanitate & breuitate vitae, nos cum Deo confert, qui per liberum arbitrium praeciora quadam per gratiam possumus operari, si velimus, quam quae Deus in rebus corporeis operatus est. Fingitque Deum quasi dicentem cuique nostru; Creauit ego corpus decorum, concedo tibi meliora faciendi arbitrium: cuius & tu animam formosorem. Formauit & draconem ad illudendum ei: id est, diabolum: neque tamen hanc tibi inuideo potestatem, illud & illum si lubet: poteris enim quem admodum passerem aliquem vincere eum. Et multa alia in eandem sententiam subiungit. Idemque docet homilia 15. in epistolam 1. ad Timot. Latet etiam atque egregie homilia 60. in Mattheo. in illa verba Matthaei 18. Necessae est vt veniant scandala, ostendit libertatem arbitrij nostri, esseque vim ac potestatem ad vtrumlibet comparatione suorum actuum, eaque ratione ab ipso esse mala quae fecit, eique imputari ad peccatum, ac penam. Libertatem arbitrij nostri docet etiam in illud Psalmi 9. Cognooscitur Dominus

Molina in D. Thom.

A iudicia faciens, in illud Ps. 120. Non des in comotionem pedem tuum. In illud Ps. 140. Non declines cor meum in verba malitiae. Homil. 30. in Mattheo. Homil. 23. & 25. ex 27. in variis in Mattheum locis, homil. 45. in illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, &c. Et sermone de prodicione Iudae, & in illud 1. ad Cor. 4. Quid vultis in virga veniam, &c. In illud ad Philip. 1. Vobis datum est pro Christo pati. Et hom. 12. in epist. ad Heb. & hom. 8. in secundam epistolam ad Timot.

Ambrosius, aut potius Prosper, de vocatione gentium cap. 1. Inter voluntatem humanam, inquit, & gratiam Dei quorundam non sana discreto est existimantium quod praedicatione gratiae liberum negetur arbitrium, nec adnerentium eadem regula sibi posse obici, quod gratiam negent, cum eam humane voluntatis non ducem volunt esse. Si enim tollitur voluntas (id est, liberum arbitrium) vbi ipsa est verarum origo virtutum? Si tollitur gratia, vbi ipsa est honorum causa meritorum? Et cap. 3. Nec quia spiritu Dei agitur, ideo seruet liberum arbitrium non habere: quod ne tunc quidem perdidit, quando Diabolo voluntate se dedit, a quo inuicium voluntatis deprauatum est, non ablatum. Quod ergo non interfectum est per vulnerantem: non tollitur per medentem: (hoc est, per gratia qua a Deo adiuuatur.)

C Hieronymus in epistola ad Cresiphontem. Cum ille, vt & caeteri Pelagiani, obiceret, nos liberum arbitrium tollere, atque damnare, eod quod auxilium gratiae diceremus esse necessarium ad bene operandum, atque ad implendum praeccepta legis, ait: Frustra blasphemias, & ignorantiam auribus ingeritis, nos liberum arbitrium condemnare. Damnetur ille, qui dicit: sed ipsum liberum arbitrium Dei nititur auxilio, illiusque per singula ope indiget, quod vos non vultis. Et lib. 1. Dialogorum aduersus Pelagianos. Si ideo, inquit, non peccat, quia peccare non potest, liberum tollitur arbitrium, & nequaquam nostrum fiet, sed naturae bonum, quae peccata non capiet. Et sub finem 3. libri eorundem Dialogorum, in persona Attici ait Critobulo: Hoc est quod tibi a principio dixeram, in nostra esse positi potestatem, vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, vt liberum seruetur arbitrium. Et tomo 3. epist. 147. ad Dam. Qui diuise eis substantia, id est, dedit eis liberam arbitrium, dedit mentis propria libertatem, vt vinceret vnusquisque non ex imperio Dei, sed obsequio suo, id est, non ex necessitate, sed ex voluntate, vt virtus haberet locum, & vt a caeteris animantibus distarent, dum ad exemplum Dei, permittum est nobis facere, quod volumus, vnde & in peccatores aequum iudicium, & in sanctos & iustos, iustum praemium retribuere. Et infra: Solus Deus est, in quem non cadit peccatum: caetera, enim sint liberi arbitrij, iuxta quod & homo ad imaginem & similitudinem Dei factus est, in vtraque partem possunt suam scelere voluntatem. Et in fine Apologiae ad Pammaechium pro libris aduersus Iouinianu. In nostro arbitrio, inquit, est, vel Lazarum sequi, vel diuitem, qui in inferno fuit sepultus. Et libro 2. Apologiae aduersus Rufinum. Dicitis (de Diabolo scilicet) qui omnibus exitu causa peccati: & dum in illis referes crimina, homines culpa liberat, tollis arbitrij libertatem. Et statim de Iuda ait: Post buccellam introiit in eum Satanas, quia ante buccellam sponte peccauerat, & nec humilitate, nec clementia Saluatoris flexus est ad penitentiam. Et in c. 18. Ierem. in princip. ait: Vt liberum significaret arbitrium, dicit se & mala nunciare genti, & regno illi, vel illi. Et rursum bona, nec tamen hoc euenire quod ipse praedixerit, sed e contrario fieri, vt bona malis eueniant, si egerint penitentiam, & bonis mala, si post repromissiones fuerint ad peccata reuersi. Et hoc dicimus, no quod ignoret Deus hoc vel illud gentem aut regnu esse facturum: sed quod dimittat hominem

P

D. Ambrosius.

voluntatis sua, ut vel premia vel penas sua voluntate, & suo merito recipiat. Nec statim totum erit hominis, quod eueniet, sed eius gratis, qui cuncta largitus est. Ita enim libertas arbitrij reseruanda est, ut in omnibus excellat gratia largitoris iuxta illud propheticum, Nisi Dominus edificauerit domum, &c. Et illud non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Et in illud Ezechielis 3. Domus Israel nolunt te, quia nolunt audire me. ait: In quo aperte liberum monstratur arbitrium. Et in illud Ezechielis 16. Et egressum est, &c. Cum exposuisset bona nostra à libertate & beneficentia Dei prouenire, addit. Non quod ex beneficentia Dei liberum hominis tollatur arbitrium, sed quod ipsa libertas dominum habere debeat adiutorem. Et in illud epistolæ ad Phile. Sine consilio autem tuo, &c. Si Deus, inquit, voluntarie, & non ex necessitate bonus est, debuit hominem faciens, ad suam imaginem & similitudinem facere, hoc est, ut & ipse voluntarie, & non ex necessitate bonus esset. Qui autem asserunt ita eum debuisse fieri, ut mali recipere non posset, hoc dicunt: talis debuit fieri, qui necessitate bonus esset, & non voluntate. Legito alia, quibus eandem sententiã eo loco confirmat. In illud Matth. 21. Et peregrè profectus est, de Deo, qui nullum deserit locum, ait: Abire videtur à vinea, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium relinquat. Et in illud, verebuntur filium meum, ait, Quid nesciat pater familias, qui hoc loco Deus pater intelligitur, sed semper ambigere videtur Deus, ut libera voluntas homini reseruetur.

D. Augustinus

Quod ad Augustinum attinet, licet ex tam multis illius testimoniis citatis tam hac, quam præcedentibus in nostra Concordia disputationibus, luce clariùs constet, eum liberum arbitrium in acceptione propriissimã de qua disputamus, constituisse, contrariumque ut hæresim manifestam perpetuo reiecit, ex eisdem que testimoniis satis pateat (non dicam) imperitia, sed malitia & impudentia Lutheranorũ, qui hac in parte patronum se habere Augustinũ falsò contendunt, ut tamè magis fiat manifestum, quædam alia eiusdem testimonia adicienda sunt.

In primis igitur 3. de libero arbitrio c. 1. ex eo docet, motum voluntatis, quo ab incommutabili bono auertimur, & peccamus, culpæ esse, quod necessarius non sit naturali necessitate, sed in nostra sit potestate, ut eum exercere, ita eum cohibere, id quod experientia ipsa docet. Alias, inquit, neque culpandus esset homo, dum ad inferiora se conuertit, neque monendus, ut istis neglectis, æterna vellet adipisci, atque ut male nollet viuere, vellet autem bene. Hoc autem monendum non esse hominem, quisquis existimat, de hominũ numero exterminandus est. Et cap. 3. Non possum aliud sentire esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus facimus. Quæ propter nihil in potestate nostra, quam ipsa volũas. Et infra: Voluntas nostra nec voluntas esset nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in nostra potestate, libera est nobis: nõ enim esset nobis liberum, quod in potestate non esset. Et c. 18. ostendens voluntatem ipsam, dum recedit à lege Dei, ab eõve quod facere tenetur, cum tamen, si velit, possit, nõ recedere, causam esse peccati, ait: Quis peccet in eo, quod nullo modo careri potest? peccatum autem careri potest. Et c. 25. Quid quisque vel sumat, vel respuat, est in potestate: sed quo viso agatur, nulla potestas est. Deniq; scopus Augustini in libris de libero arbitrio est ostendere, voluntatem collatã nobis esse à Deo, ut honestè vitamus, rectè rationi atque legi ipsius obtemperando, eaque ratione beatitudinem comparemus: at collatam esse liberam, nempe cum facultate non tantum rectè, sed etiam contrario modo operandi, atque ad eò capacem meriti & demeriti, beatitudinis ac miseritiae nec aliã esse causam peccati, quam voluntatem

A ipsam, dum sua innata libertate ad id deflectit, ad quod à Deo collata non est, nempe ad vitia, leges Dei transgrediendo. Hæc docet 2. lib. cap. 1. & lib. 1. cap. vltimo. Nec 1. Retractationum cap. 9. quicquam eorum, quæ dicta sunt, retractat, sed eadem confirmat, solumque docet, liberum arbitrium ad bonum, quod ad vitam æternam conducatur, non sufficere sine gratia. Quod licet ex parte in libris de libero arbitrio expresserat, non tamen quantum erat satis ad impugmandum errorem Pelagianorum: eò quòd disputatio tunc esset suscepta aduersus Manichæorum errores, quorũ impugnatio id non postulabat.

B De Genesi contra Manichæos lib. 1. cap. 3. ait. Passit (lumen videlicet, de quo ibi est sermo) pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilibus & temporalibus se ad eius præcepta seruanda conuertunt. Quod omnes homines possunt, si velint.

Epistola 46. ad Valentinum. Eo ipso, quòd præceptum & imperatum nobis est, ut intelligamus & sapiamus, obedientiam nostram requirit, quæ nulla potest esse sine libero arbitrio. Et epistola 89. ad Hilarium. Neque voluntatis arbitrium idè tollitur quia inuatur, sed idè inuatur, quia non tollitur.

C De spiritu & anima cap. 48. autor eius operis ait. Dicimus unam eandemque esse animam in homine, quæ & corpus sua societate viuificet, & semetipsam sua ratione disponat, habens in se libertatem arbitrij, ut in sua substantia eligat cognitione quod vult.

Lib. 83. quæstionũ q. 24. ait Augustinus: Iustus regens & gubernans vniuersa nullã penam cuiquam sine immerito infligi, nullum premium immerito dari: meritum autem pena peccatum est, & meritum premij rectè factum, nec peccatum autem, nec rectè factum imputari cuiquam iuste potest, qui nihil fecerit propria voluntate. est igitur & peccatum, & rectè factum in libero voluntatis arbitrio. Legito etiam quæst. 2. & 5.

D Disputatione secunda contra Fortunatum ait. Mala esse voluntario peccato anime, cui dedit Deus liberum arbitrium. Quod si non dedisset Deus, iudicium puniendi nullum iustum esse posset, nec meritum rectè faciendi, nec præceptum diuinum ut ageretur penitentiã de peccatis, nec ipsa indulgentia peccatorum, quam nobis Deus per Dominum nostrum Iesum Christum donauit. Quia qui non voluntate peccat, non peccat. Et infra. Peccata, ut dixi, nisi libera voluntas esset in nobis, peccata non essent. Si quis enim verbi causa ligaretur ab aliquo ceteris membris, & de manu eius falso scriberetur sine eius propria voluntate, quæro, si hoc iudici patisteret, posset hunc hominem falsi iuris crimine damnare? Quare si manifestum est peccatum non esse, ubi non est liberum voluntatis arbitrium, volo audire, &c.

E De actis cum Felice Manichæo cap. 4. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Cum dicit, aut hoc facite, aut illud facite, potestatem indicat, non naturam. Nemo enim, nisi Deus, facere arborem potest, sed habet vnusquisque voluntatem, aut eligere, quæ bona sunt, & esse arbor bona: aut eligere, quæ mala, & esse arbor mala. Et nonnullis interiectis: Hoc ergo Dominus dicens ostendit esse in potestate quod facerent, & quia si bonum eligerent, premium eius acciperent: si malum eligerent, penam eius sentirent. Et c. 8. inter alia ait. Hæc de libera voluntate faciunt homines consuetudine, quam cum fecerint facile superare non possunt. Ipsi ergo sibi de seipsis fecerunt, quod contraria lex habiter in membris eorũ, sed qui cõcipiunt timorem Dei, & per liberũ arbitrium subdunt se sanãdas optimo medico, & sicut bono curatori, ita & misericordia creatori, per humilitatem confessionis & penitentia sanantur. Et infra. Non est ergo indignũ, ut Deus dicat: ite in igne æternũ eis, qui eius misericordiam

cordiam

cordiam per liberum arbitrium reseruerunt. & dicat, venie benedicti Patris mei eis, qui per liberum arbitrium fidem eius susceperunt, peccata sua confessi sunt, poenitentiam egerunt, displicuerunt sibi quales fuerunt, & quales per eum facti sunt, illi placuerunt.

De fide contra Manichaeos cap. 44. Clamat, inquit, veritas animam rationalem, quia potest recte factorum rationalia praecipere, & recte factis ad eternam beatitudinem pervenire: si hoc peccando noluerit, iuste ad infera damnari: quia inter ipsum & Deum non separatur nisi voluntas prava.

Tractatu 53. in Ioannem, Tantumne audeat quisquam liberum arbitrium sic defendere, ut nobis orationem qua dicimus, Ne nos inducat in tentationem, conetur auferre: rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium & audeat excusare peccatum. Illi dicunt, ut quid rogamus Deum, ne vincamur tentatione, quod in nostra est potestate? Isti dicunt, ut quid conamur bene vivere, quod in Dei est potestate? O Domine, ne nos inferas in quamlibet istarum tentationum. Et tractatu 71. Ita sine ista gratia non potest vivit (vita videlicet gratiae, atque ita, ut in operibus nostris fructus meriti sit apud Deum, de quo ibi erat sermo) ut mors in potestate sit liberi arbitrij.

In lib. de cantico nono cap. 8. Liberum, inquit, arbitrium ad malum sufficit sibi, ad bonum non: nisi adiutur ad Deo.

De verbis Apostoli sermone 7. in illud. Peto vos non infirmari in tribulationibus. Peto, quod non faceret, nisi eorum vellet excitare voluntatem. Si enim responderent, quid nos petis, quod in potestatem non habemus? Numquid non viderentur sibi iustum reddidisse responsum? Et tamen Apostolus, nisi sciret esse in eius voluntatis propria confessionem, ubi & ipsi aliquid agerent, non diceret, peto. Sed rursus sciens sine Dei adiutorio infirmam esse hominis voluntatem, non solum ne diceret, voluntatis arbitrium non habemus, dixit, peto: verum etiam ne dicerent, voluntatis arbitrium sufficit nobis, addit. Huius rei gratia scilicet genua mea, &c. Quia ergo voluntatis arbitrium habetis, peto: quia vero vobis non sufficit arbitrium ad implendum quod peto, huius rei gratia scilicet genua ad Patrem Domini nostri, ut det vobis quod a vobis peto, nempe corroborari virtute, quod est non infirmari. Peto a vobis propter arbitrium voluntatis: rogo det vobis propter auxilium maiestatis. Et infra: *Vi deus velit dare, debes & tu ad accipiendum accommodare voluntatem. Quomodo vis accipere gratiam divinae bonitatis, qui sinum non aperis voluntatis?*

Sermone 47. de sanctis. In potestate, inquit, nostra posuit qualiter in die iudicij iudicemur. Et infra: In te posuit, quod a te requirit. Et homilia 16. In tuo arbitrio Deus posuit: cui paraves locum, Deo, an diabolo. Mitto alia Augustini testimonia.

Cyrillus Alexandrinus lib. 4. In Ioannem cap. 7. Loquens de prodicione Iudae. Non possumus, inquit, secundum Ecclesiam veritatisque dogmata liberam potestatem hominis (quod liberum arbitrium appellamus) negare. Ita iusti quidem praemis propter iustitiam afficiuntur, qui vero male vixerunt, non iniuria puniuntur. Et cap. 3. Liberum homo animal est, & potest sine dextrum, sine sinistrum velit iter (virtutem dico aut vitium) eligere. Eandem libertatem statuit lib. 5. c. 5. lib. 8. cap. 2. i. libro 9. cap. 10. & libro 3. contra Iulianum in principio, & ad finem libri 8. & libro de adoratione Spiritus sancti circa initium.

Gregorius 13. Moralium cap. 9. aliis cap. 6. in illud Iob. 16. *Conuulserunt lumbos, ait, Nequaquam lumbos nostros vulnere, sed conuulnere dicitur, quia hoc, quod nobis ille male suggerit, nos sequentes ex voluntate propria implemus & quasi cum ipso nos pariter vulnervamus, quia ad perpetrandum malum ex libero simul*
Molina in D. Thom.

A arbitrio ducitur. Eandem libertatem arbitrij, & quam ratione cum gratia consentiat, docet 16. Moralium cap. 12. aliis cap. 10. in expositione ad ultimam verba cap. 22. Iob. & libro 24. cap. 12. aliis cap. 6. in illa verba Iob. cap. 33. *liberavit animam suam ne pergeret in interitum.* Et lib. 31. cap. 26. aliis 20. Circa illa verba Iob cap. 41. *Non quasi credulis, &c.* Et homilia 9. in Ezechielem.

Anselmus in dialogo de libero arbitrio, & in libro de Concordia praescientiae, praedestinationis, & gratiae cum libero arbitrio, late libertatem arbitrij nostri ostendit, nullaque tentationis vi necessitatem ei inferri posse, ut in eo, quod cum recta ratione pugnat, consentiat. Libertatem arbitrij asserit etiam in illud Matthaei 6. *Fiat voluntas tua.* In illud Ioannis 4. *Erat quidam regulus, in illud ad Romanos 6. Cuius enim servi estis peccati.* In illud 1. ad Corinth. 15. *Gratia autem Dei sum id quod sum.* In illud ad Ephesios 2. *Creatus in Christo Iesu in operibus bonis.* In illud ad Ephesios 6. *De cetero fratres confortamini, &c.* Atque in illud 2. ad Timoth. 2. *Recedat ab iniquitate, &c.*

Eandem arbitrij libertatem affirmat Bernardus in tractatu de gratia, & libero arbitrio, quo loco inter alia ait. *Haec dignitatis prerogativa rationalem singulariter creaturam conditor insigniuit: ut quemadmodum ipse sui iuris erat, ita illa quoque sui quodam modo iuris in hac parte existeret, quatenus non nisi sua voluntate, aut mala fieret & iuste damnaretur, aut bona maneret & merito saluaretur. Non quod ei propria possit sufficere ad salutem voluntas, sed quod eam nullatenus sine sua voluntate consequeretur. Nemo quippe saluatur iniustus. Nam quod legitur in Evangelio, Nemo venit ad me nisi Pater meus traxerit eum. Item in alio loco, Compelle intrare, nihil impedit. Quia profectio quamviscumque compellere vel trahere videatur ad salutem benignus Pater, qui omnes homines vult salvos fieri, nullum tamen iudicat salute dignum, quem antea non probaverit voluntarium. Hoc quippe imendit clem terret, aut percussit, ut faciat voluntarios, non salvet iniustos: quatenus dum de malo mutat voluntatem in bonum, transferat, non auferat libertatem. Et paulo post probat, non semper trahi aliquem iniutum. Nam cecus volens trahitur, & Paulus ad manus traheretur Damascum. Et sponsa petit, trahere me post te. Et sermone 81. in Cantica. Arbitrij, inquit, libertas plane diuinum quiddam praesulgens in anima tanquam gemma in auro. Ex hac nempe inest illa inter bonum quidem & malum, nec non inter vitam & mortem, sed & nihilominus inter lucem & tenebras, & cognitio iudicij & optio eligendi, & si quae sunt alia, quae similiter circa animi habitum sese e regione respicere videntur, nihilominus inter ipsa censorius quiddam arbitris animae oculus diiudicat & discernit: sicut arbitris in discernendo, ita in eligendo liber: unde liberum nominatur arbitrium, quod liceat versari in iis pro arbitrio voluntatis. Inde homo ad promerendum potis. Omne enim quod feceris bonum malumve, quod quidem non facere liberum sit, merito ad merium reputatur, & ut merito laudatur, non istantium, qui potuit facere mala, & non fecit, sed & qui potuit non facere bona, & fecit: ita malo non caret merito tam is, qui potuit non facere mala, & fecit, quam qui potuit facere bona, & non fecit.*

D *Pro autem non est libertas, nec merium.* Omitto complures alios Patres, quorum omnium testimonia, si afferenda essent magnum voluminem conficere possimus.

F

D. Anselmus.

D. Bernardus.

D. Cyrillus Alexandrinus.

D. Gregorius.